

BIČE SVĚDOMÍ

Eva Švankmajerová a Vratislav Effenberger

BIČE SVĚDOMÍ

Dobrý člověk by nemohl být tak lstivý a bezohledný, vždyť by musel počítat s tím, že se Ema dozví pravdu. str. 9

EVA ŠVANKMAJEROVÁ
VRATISLAV EFFENBERGER

BIČE SVĚDOMÍ

Román na pokračování

Ilustroval Jan Švankmajer

Praha 2010

*Knihy byla vydána za přispění
Nadačního fondu Obce spisovatelů*

BIČE SVĚDOMÍ

Copyright © Eva Švankmajerová & Vratislav Effenberger, 1978

Illustrations © Jan Švankmajer, 2010

Czech edition © dybbuk, 2010

ISBN 978-80-7438-027-3

I. díl

Adéla odešla. Ema se usmívala, ale ukryla své oči před sestrou, která netušila, že polyká slzy.

Pak klesla na rokokovou pohovku v právě poklizeném pokoji a zakryla si tvář chvějícími se prsty. Nikdo by v té chvíli nepoznal onu chladnokrevnou ženu, která lámala srdce mužů a odhazovala je s nemilosrdným výsměchem. V tuto chvíli, kdy před prázdninami naplněné kufry plné šatstva, klobouků, plavek a boty stály v předsíni, aby provázely svou velitelku, zdála se malým, zdrceným dítětem, které nemohl nikdo nenávidět, viděl-li je takto opravdově trpěti, hluboce a nesmírně. Celá hora kamení se valí na Emino srdce, jak jen mohl tak lhát! *Dobrý* člověk by nemohl být tak lstivý a bezohledný, vždyť by musel počítat s tím, že se Ema dozví pravdu. Nenechá si jím darované věci, které by ho připomínaly, vyhne se místům, kudy chodili, ba ani nemůže být šťastná útěchou, že se nenechala dovést k intimnostem, a nyní jí žal ničí důvěru, ví, že jednostranná láska nevede ke štěstí.

Bylo to docela prosté – její otec žil po léta dvojím životem. Jako klidný poštovní doručovatel a jako vášnivý pěstitel holubů a defraudant poté, co zpronevěřil poštovnímu úřadu

obrovskou částku peněz, a v okamžiku, kdy bylo jisté, že lavina prozrazení se nedá ničím zastavit, sáhl k obvyklé zbrani slabých, k sebevraždě. A ona, jeho dcera, bojovala s jeho stínem, který ji děsil neustálými obavami, není-li v její povaze kaz, nezůstalo-li v její duši něco z toho hazardérského člověka, nevybíravého a slabošského. Zatím žila nehučným životem ženy, hospodyně, sportovkyně. Prožívala tuhé roky dennodenní práce v domácnosti. Kde byly ty radostné doby mládí, kdy mohla s ostatní bezstarostnou mládeží holdovat turistice, nepřetržitě uvažujíc o tom nejlepším do polévky, sušíc švestky, vyrábějíc krupicový svítek na zimu či karbanátky smažené v omáčce nebo slané omelety a snášejíc krutě mlsné rozmary svého zvadlého a nemilovaného manžela. Každý den, byť byl nabit pasírováním, třením, míšením, vytíráním, přebíráním, vynášením, byť byl sebedelším, se poznenáhlu chýlí ke konci, k večeru. Každý den má zamyšlenou hodinu mezi světlem a tmou, kdy lampy hoří a nebe je jasné, kdy stromy vydechují nejsvěžejší vůni a řeka se čerí a vesele rozstříkuje pěnu na jezích. V takovou chvíli potkala Ema na nábřeží Pavla. Když potom poznala jeho vybrané chování u stolu, jeho pohyby, pohled jeho modrých očí – i malý důlek, který se mu tvořil na tváři a který se mu při úsměvu rozšířil –, váhala jen chvíli. Pro to a pro jiné věci... prostě ho měla ráda a on se nesnažil chovat poctivě a slušně. Nyní, kdy Ema věděla vše, kdy Adélini slova zasáhla její duši, která se už vůbec nepodobá bílé holubici radostně kroužící v ranním rozbřesku, hluboce se nadechla, až mocný proud vzduchu zasáhl hroty jejích plic. Náhle se jí zmocnila apatie, pomalu nasedla do automobilu a odjela do márnice, kde prý leželi mrtví. Naskytl se jí nezapomenutelný pohled na dvanáct ležících těl zohavených ohněm, která byla jedno od druhého k nerozeznání. Podali jí vodu a vyvedli ji na vzduch poté, co kusými slovy vyjádřila svou lítost. Nastartovala auto, v paměti uchovávajíc ohavný obraz muže a ženy, jejichž tváře byly zohaveny a šaty shořely, oni se však ve chvíli, kdy k neštěstí

došlo, patrně právě objímali a byli v této pozici nejdříve zmáčknuti zřítivším se stropem a stěnami a pak, nemohouce se vyprostiti z trosek, zřejmě uhořeli. Prohlásila sice, že žádnou z ubohých obětí nešťestí nepoznává, v duši však nabývala pomalu strašlivého poznání: ano, ta žena byla Jitka, o níž si myslela, že je neporušené děvče, a zatím to byla vypočítavá koketa, která se ničeho neštítala, aby vyhověla svým choutkám.

Smrklo se, hodina pokročila a bylo nutno zahnatí bezmocnou lítostí a využít ještě času, který zbýval. Ema uchopila zavazadla stojící na nedávno vytřené chodbě a odvěkla je do automobilu.

Ubírala se výmoly cest pražského okolí, otáčejíc volantem tu napravo, tu nalevo. Snažila se sedět rovně a tvářit se bezstarostně, protože se dříve, než bude pozdě, zamýšlela nad tím, že muži chtějí vidět svou ženu vždy upravenou, nikoliv s umáčenými vlasy od drhnutí podlahy či praní anebo s rukama páchnoucíma od krájení cibule a tření česneku. Věděla, že ji její muž chce vidět právě tak hezky upravenou jako její milenec a ostatní mužové na ulici, v divadle apod. Je zvláštní, že ona nehleděla tak na mužův zevnějšek, nevadilo jí, že má plesnivé vlasy a umaštěný vous páchnoucí žluklým máslem či cibulí. Měla ho ráda, neboť byl, milovala ho opravdověji a hlouběji než jenom smysly. V této chvíli pociťovala, že nezáleží na jeho věčné žárlivosti, na jeho napomínání, že kouří byt i seabeměně cigaret, ať pošlape neotřenéma nohama podlahu! Ať umaže prostěradlo! I když se jeho spodní prádlo nestkví vždy bělostí a nenosí spodních kalhot. I když mu ráno visí vlasy s peřím se skrání, košile páchne potem a špatně zapnuté kalhoty na něm visí, jest její lahodou a jistotou života — což je růže bez trní? —, a s odvahou a energií, která předčí všechno dosavadní, bude o svou lásku zápasit. Neboť tak nesmírně lituje své ničemné žádosti, jež ji vehnala do náruče jejího bídného milence Pavla. Prožívala hrdě chvíli své bolesti a lidské prohry. Byla ostatně zvyklá trpěti v samotě

automobilu, kde by mohla čekatí na smrt. Nemohla pomysletí na svou dceru, která jí s jejím manželem očekávala v letním obydlí. Jela plna odhodlání a dobré vůle vládnouti svému letnímu domu s elegancí a laskavostí pravé ženy.

Zastavila auto v tento již nikoliv časný podvečer před dveřmi a již jí vítal radostný štěkot malého zvířátka, které již zpola vyléčené od vleklé infekce s takovou láskou choval její muž pro radost svou i rodiny. Otevřela jí dcera a milé zvíře se na ni vrhlo zuřivě vyjíc a rotovalo kolem ní rychlostí motorového vláčku zviřujíc prach, který vytvořil na několik okamžiků téměř kompaktní stěnu mezi ní a dcerou. Ta se na ni vrhla s jásotem a tenkýma ručkama jí pevně ovinula krk, až jí strhla uzel vlasů umně po ránu vyrobený. Radost, že vidí to milé dítě, jí nemohla ani v nejmenším pokazit bolest z vlásniček zapichujících se do týla či několik vytržených kadeří.

V obytné místnosti stavení, kde dlel muž, se rozhostilo napjaté ticho. Muž uvazoval tkalouny u desek. A právě tak rychle, jako zmizela Emina slza radosti i bolesti, zmizel její marný smutek. Zamžikala víčky a oči se jí rázem rozjasnily. Neviděla již přeplněnost koutů starými předměty, necítila již vlastní opuštěnosti. Vždyť místnost se zaplnila dupotem drobných nožek a halasem mladých hlasů: na Emině tváři vykvetl blažený úsměv. Cítila, jak se jí štěstí dotýká svými křídly. I když v tomto okamžiku byla sama, přece jenom nestála ve světě jako planý strom. Byla užitečnou a prospěšnou. Její rodina nacházela útočiště v její ochraně, nahrazovala jí domov a ochrannou péči. Muž pootočil hlavu ke skupině, byl ostatně vždycky takový – pilný, snaživý, k cizím věcem nevšímavý, a nikdo nemohl tušit, že jeho dnešní pracovní horlivost je jen východiskem z nemilé situace, do níž ho přivedla Ema svou dlouhou nepřítomností.

„Kde jsi byla tak dlouho, prosím tě?“

„Jedli jste něco? Vzpomněla jsem si, co jsem slyšela od Adély. Rozkrojím grapefruit na polovic, připravím jej do skle-

něné misky s teplou vodou, posypu trochu cukrem se skořicí a předložím ti jej, je to vhodný salát či dezert ke všem jídlům. Jen to zkus, budeš docela jiným člověkem.“

Prohlásil všechny Eminy návrhy za nesmyslné a nemožné, ačkoliv se dcera za některé přimlouvala. Bylo zřejmé, že je nespravedlivě zaujat vůči celému světu, a jedná-li takto nešetrně, mstí se za cosi, čím mu život ublížil. Ema ho ovšem nechápala, zatvrdila se a urazila. Byla vnitřně přesvědčena, že její návrhy jsou dobré.

„Říkalas, že uděláš guláš!“

„Ano, hned to bude.“

Dcera vřestěla: „Ano, guláš!“

Ema odkvapila do kuchyně, která do jisté míry nepatřila k obytným místnostem domu. Udusanou hlínu na podlaze provizorně pokrývala již zpola plesnivá rohož, pokrytá drobty ještě nepoklizených již dříve vyrobených pokrmů, na kterých si k nevoli jejího manžela a pro občasnou vlhkost místnosti, způsobenou zaléváním okurek v sousedních zahradách, pochutnávaly sviňky. Muž trpěl vyléčitelnou žaludeční slabostí, která však trvala pravidelně dlouho a snadno se vracela, a když nevkusný hmyz spatřil, stávalo se mu, že se choroba projevila obvyklým způsobem – dávením. Tyto obtíže vycházely z celkové slabosti, pravděpodobně i ze zvýšené dráždivosti nervové, která mu byla vrozena. Bylo lze očekávat, že se stav zlepší. Po stránce nervové by ale lépe působila změna prostředí, nejspíše pobyt v některém sanatoriu v horách. Později vytíral podlahu hadrem na nádobí, nemluvil mnoho, pohlížel na věc pouze z její dobré stránky, šlo mu především o hygienu. Ema se v těchto situacích snažila odstranit hadr s taktem a ohleduplností. Ráno zpravidla vyhledal lopatku a smetáček a naplnil odpadkové nádoby chomáči sviněk.

Ema však počala vařit guláš.

V téže chvíli Pavel usedl za volant a přiklapl za sebou dvířka. Nezapnul však motor. Vyňal z krabičky cigaretu a vložil

si ji mezi rty pomalými automatickými pohyby jako člověk duchem nepřítomný. Jeho pohled visel do prázdna. Dlouho hledal po kapsách zapalovač. Když jej však konečně našel, byly jeho pohyby už tak pomalé, tak vzdálené všemu tomu, do čeho se nořily jeho myšlenky, že si s ním počal v poněkud znervóznělých prstech hrát, aniž by si uvědomil, že si chtěl zapálit.

Tak tedy znovu: u kadeřnice být nemůže, tam byla včera. Věděl také, že u švadleny byla hned ráno. Vlastně znal dopodrobna její časový rozvrh, možná víc, než si sám přál. Byl by býval raději, kdyby s ním Adéla hovořila poněkud méně o praktických stránkách svého života, který se mu zdál být k zoufání bezvýznamný, a kdyby s ním mluvila o... O čem by s ním vlastně měla mluvit? Co je vůbec spojuje, co ho k ní poutá? Ovšem, Adéla má hezké tělo a dovede s ním poutavě zacházet. Ale to trvá jen pět nebo sedm minut a pak je po všem, pak se na oba zřítí děsně pustá prázdnota, hodina, někdy i hodiny, kdy se jejich pohledy vzájemně vyhýbají. Ještě horší je, když Adéla začne vyprávět o životě vůbec. Je to její oblíbené téma, a ačkoliv se znají sotva čtrnáct dní, už mu dvakrát nebo třikrát naznačovala, že píše nebo začíná psát nějakou knihu. Zas jedna spisovatelka! Běda! Jako Ema! A ostatně Jitka se věnuje svému deníku s takovou soustavnou péčí a horlivostí, jako by na něj už měla nakladatelskou smlouvu. Marně namáhal paměť, nevzpomínal si, že by se byl kdy vyspal se ženou, která by nedělala do umění nebo alespoň se k němu nepotřebovala vyslovovat. A takové štěstí má mít právě on! Asi to jinak nejde, asi je v tom nějaký zákon, ale ani ho nenapadne, aby si zatěžoval svůj inženýrský mozek jeho odhalováním.

Konečně si zapálil cigaretu. Bylo by trapné, kdyby ho vracející se Adéla zastihla zde, jak na ni čeká před jejím domem. Rozjel se nazdařbůh první ulicí vlevo s úmyslem vrátit se sem za hodinu. Park, který za okamžik míjel, mu připomenul Emu a celý včerejší večer, to její věčné polykání slz. Literatura! Asi

hodně přitažená za vlasy. Vlasy! Ta vůně laciných jídel, snažně překrývaná parfémem. Vzal to čert! Teď mu bylo líto času, který s ní minulou středu procoural v dobříšských lesích, jen proto, aby mu sáhodlouze vyprávěla o tom svém životním neštěstí, jako by každý člověk neměl svého dost. Copak on sám nemá doma manželku – manželka! To je slovo! To slovo mu odjakživa připomínalo psí obojek na řetězu. Manželka s dvěma dětmi, už jen řemeslo rodinného života, mrtvolnost sama. Kdysi to mělo být doupe, dnes je to vyorané myší hnízdo, kde stále něco chybí. Zavrtat se znovu někam do země, sám, úplně sám. Kdyby to tak dokázal! Tak, Ema. Mezi jeho přáteli nechyběli ani ti, kteří se snažili okořenit jeho vlastní pochybnosti poznámkami jako „kam dal oči“ a nešetřili ani obhroublými výrazy na její adresu.

Jen tak tak, že nevjel do křižovatky na červenou. To ho vytrhlo z úvah a jako by se v jeho mysli nasadil nový filmový kotouč. Když se znovu rozjel, byl už zase nad svým rýsovacím prknem, u toho zasraného rudlu. Co se mu už napil krve! Pořád měnit materiály, nechat na sebe vyskakovat toho hajzla. Ještě nikdy nikomu neoplovnul ženu s větší rozkoší než právě jemu. Teď si teprve uvědomil, jak se Radegasta podobala Emě. Když svíral v náručí její měkké, rosolovité tělo, připadalo mu to nějak povědomé a měl co dělat, aby se nedal do smíchu. Jenomže paní Vřňatová alespoň neprolévala slzy.

Jáchym si poněkud obřadně, s úmyslně strojenou obřadností, utřel papírovým ubrouskem ústa, zhluboka se napil piva, jako by chtěl sklenici do sebe naráz obrátit, a pohlédl na Emu kalným pohledem člověka, který se dobře nenajedl. Jeho slova však prořala vzduch jako rány bičem, třebaže byla pronesena zemleným tónem:

„Ten guláš děláš čím dál mizernějc.“

Emou to trhlo. Sotva stačila uložit vařečku do zásuvky. Čekala výpad, ale teď, když konečně přišel, cítila, jak jí krev stoupá do hlavy. V takových okamžicích se jí zmocňovaly